

شاخصه ها و سیاست های آموزشی مجتمع آموزشی تیموری در خراسان بزرگ با رویکرد

خوانش کتیبه ها

چکیده

هدف از نگارش این مقاله بررسی جایگاه و کارکرد مدارس و مدرسان در خراسان بزرگ در دوره تیموری و سنجش انواع ارزش‌های اطلاعاتی کتیبه‌های دوره تیموری است. اهمیت این مقاله از آن روست که کم‌تر به مسأله مدارس، مدرسان و ارزش‌های آموزشی اطلاعاتی کتیبه در دوره تیموری در خراسان بزرگ داشته‌اند، پرداخته شده است. روش پژوهش کتابخانه‌ای و آرشیوی است و تلاش شده تا با استفاده از محتوای اسناد، نسخ خطی و منابع دست اول تاریخی بر وزانت محتوای مقاله افزوده شود. مهم‌ترین سوالات این مقاله عبارتست از کارکردهای مدارس دوره تیموری، انتصاب و وظایف مدرسان چگونه بوده است؟ انواع ارزش‌های اطلاعاتی کتیبه‌های دوره تیموری یافته‌های چیست؟ پژوهش نشان می‌دهد که توجه تیموریان به مدرسه‌سازی خصوصا در هرات باعث شد تا قشر مدرس به عنوان یکی از طبقات اجتماعی نخبه و کارآمد مطرح گردند. حضور مدرسان در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، مذهبی و علمی بستر قدرت‌گیری و تأثیرگذاری آن‌ها را در تحولات مختلف فراهم نموده بود. مدارس این دوره با توجه به نوع اداره و کارکردشان به چهار دسته اصلی تقسیم می‌شوند که شرایط انتصاب مدرسین و دریافت حقوق آن‌ها تابع نوع مدرسه بوده است. شرایط معیشتی و دریافت حقوق مدرسان با توجه به نوع مدارس، کارکرد آن‌ها و فرامین صادره از دربار تعیین می‌شد در کنار آن وضعیت معیشتی مدرسان و نحوه دریافت حقوق آن‌ها نیز تابعی از نوع مدارس کارهای جانبی و ارتباطات آن‌ها بوده است که معمولا مطابق شرایط وقفنامه و فرامین صادره از دربار صورت می‌گرفت. همچنین این دوره دارای انواع کتیبه‌های مذهبی و تاریخی بوده و محتوای کتیبه‌های این دوره در مستند سازی عملکرد اقتصادی، اجتماعی و مذهبی شاهان تیموری از اهمیت برخوردارند.

اهداف پژوهش:

- ۱- بررسی کارکرد مجتمع‌های آموزشی در دوره تیموری
- ۲- بررسی تطبیقی تمایز و تشابه مجتمع‌های آموزشی دوره ایلخانی و تیموری

سوالات پژوهش:

- ۱- مجتمع‌های آموزشی بین دوره‌های ایلخانی و تیموری چه ویژگی‌هایی داشته‌اند؟
- ۲- مجتمع‌های آموزشی در دوره تیموری چه کارکرد و ویژگی‌هایی داشته‌اند؟

واژه‌های کلیدی: خراسان بزرگ، هرات، مدرسان، دوره تیموری، کتیبه‌های دوره تیموری.

مقدمه

خراسان بزرگ در دوره تیموری یکی از درخشان‌ترین دوره‌های فرهنگی و هنری خود را سپری کرد. پای‌بندی سلاطین تیموری از جمله شاهرخ به اسلام و علاقه آنها به فرهنگ و هنر و همچنین توجه و ارادت به علما و مشایخ باعث شد که در امر شکوفایی فرهنگ و هنر کوشا باشند و خصوصاً در شهر هرات زمینه بوجود آمدن بسیاری از مظاهر فرهنگی مانند کتابخانه‌ها و مدارس فراهم گشت (رحم‌خدا، ۱۳۹۵: ۱۰۰). یکی از نمادهای مهم فرهنگی این دوره مدرسه‌سازی است. در هرات مخصوصاً در عصر شاهرخ (۸۰۷-۸۵۰ ق. ۱۴۰۴-۱۴۴۶ م.) و دوره سلطان حسین بایقرا (۸۶۱-۹۱۱ ق.)، تعداد زیادی مدرسه ایجاد شد و زمینه حضور پررنگ مدرسان را در عرصه‌های مختلف فراهم نمود. جایگاه و کارکرد این مدارس و نحوه انتخاب و انتصاب مدرسین آنها در کنار سنجش ارزش‌های اطلاعاتی کتبی‌های به جا مانده در بناهای متعلق به دوره تیموری در خراسان بزرگ از جمله ضروریات انجام این پژوهش محسوب می‌شود. روش تحقیق در این پژوهش، روش توصیفی و تحلیل است. شیوه انجام این پژوهش آرشیوی و کتابخانه‌ای است و به دنبال آن است آن است تا ضمن استفاده از محتوای اسناد و نسخ خطی برای تبیین بیشتر موضوع، اطلاعات تکمیلی در قالب جداول آماری ارائه دهد.

بررسی‌های انجام گرفته در خصوص پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در مورد کلیات این موضوع، مقالات، کتاب و پایان‌نامه‌هایی به نگارش درآمده است. از جمله این مقالات، مقاله‌ای است که خزایی (۱۳۸۸) در مورد ساختار و نقش مایه‌های مدارس دوره تیموری ضمن شناسایی مدارس این دوره و مقایسه آنها، به شناخت روند تحول ساختار و تزئینات معماری مدارس تیموری در خطه خراسان پرداخته است (خزایی، ۱۳۸۸). تدین و آهنگری (۱۳۹۵) در مقاله "بازاندیشی در کیفیت ارتباط مدرسه و شهر بر پایه تحلیل اجتماع‌پذیری مدارس دوره تیموری تا ابتدای قرن چهاردهم" به انواع کارکردهای مدارس با استفاده از تحلیل وضعیت معماری آنها اشاره کرده‌اند. این مقاله حاوی برخی نکات جدید درباره نحوه تأثیرگذاری مدارس، نحوه تفکر سازندگان آنها و کارکرد اجتماعی و مذهبی مدرسان است (آهنگری و متدین، ۱۳۹۵). در میان کتاب‌های مورد بررسی، سلطانزاده (۱۳۶۴) در کتابی با عنوان "تاریخ مدارس ایران از عهد باستان تا تأسیس دارالفنون" تاریخچه و برخی از ویژگی‌های تاریخی مدارس را بیان کرده است (سلطانزاده، ۱۳۶۴). کتاب‌هایی که درباره فرهنگ دوره تیموری به نگارش درآمده، به نوعی به مدارس و مدرسان اشاره‌ای داشته است که می‌توان به کتاب "پیوند سیاست و فرهنگ در عصر زوال تیموریان و ظهور صفویان" (فراهانی‌منفرد، ۱۳۸۲)، "تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در دوره تیموریان و ترکمانان" (میرجعفری، ۱۳۷۵)، "هرات در عهد تیموریان" (مجتبوی، ۱۳۸۹) و "قدرت، سیاست و مذهب در عصر تیموریان" (فوربس‌منز، ۱۳۹۲) اشاره نمود.

درباره نظام آموزشی در دوره تیموری چند پایان‌نامه نوشته شده است. ذرنوخی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود با عنوان "آموزش در ایران در قرن نهم هجری (تیموریان و ترکمانان)" به کلیاتی راجع به سیستم آموزشی در دوره تیموری و برخی از آرا مدرسان پرداخته است (ذرنوخی، ۱۳۹۰). پایان‌نامه گودرزی بروجردی (۱۳۹۰) "نظام آموزشی در دوره

تیموریان " علی‌رغم مقدمه طولانی درباره وضعیت آموزش، درباره محتوای نظام آموزشی، تأمین مالی مدارس و برخی از مدرسان اطلاعات مفیدی دارد (گودرزی‌بروجردی، ۱۳۹۰). ابراهیمی هفشجانی در " بررسی موقوفات نهاد آموزش در دوره تیموریان " به مسأله موقوفات نهاد آموزش و تأثیر آن بر رشد و انحطاط آموزش در عصر تیموریان می‌پردازد (ابراهیمی هفشجانی، ۱۳۹۳). در ارزیابی نهایی درباره پیشینه پژوهش می‌توان گفت که اطلاعات پراکنده‌ای درباره مدارس و ساختار آموزشی آورده شده است اما پیرامون مدرسان، معیشت و شیوه تدریس مدرسان و اسناد مرتبط با آن‌ها مطلبی مدون به رشته تحریر در نیامده است.

نتیجه گیری

بررسی‌ها از وضعیت فرهنگی دوره تیموری نشان می‌دهد که در این دوره ساخت مدارس و مجتمع‌های آموزشی تأثیر مهمی در رونق علمی داشت. جایگاه مدرسین در دوره تیموری خصوصاً در عصر شاهرخ و سلطان حسین بایقرا، با توجه به گسترش مدارس و سیاست‌های فرهنگی آن‌ها، یکی از درخشان‌ترین دوره‌های تاریخی در ایران است. این حضور در چهارچوب کارکردهای مختلف سیاسی، مذهبی و فرهنگی به ظهور رسیده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که انواع مدارس دوره تیموری مانند مدارس وقفی خصوصی، مدارس وقفی سلطنتی و مدارس غیر وقفی با توجه به تنوع اداره و شرایط وقف بر کارکرد مدرسان تأثیر مستقیم داشته است. در کنار آن وضعیت معیشتی مدرسان و نحوه دریافت حقوق آن‌ها نیز تابعی از نوع مدارس کارهای جانبی و ارتباطات آن‌ها بوده است که معمولاً مطابق شرایط وقفنامه و فرامین صادره از دربار صورت می‌گرفت. انواع کارکردهای مدرسان بسته به نوع شغل و ماهیت تدریس بوده است. تدریس در مدارس دینی خصوصاً در سطوح بالا نیازمند دانش مذهبی در حد مجتهد بوده و در کنار آن کارهای جانبی مانند وعظ و خطابه و مناصب مذهبی مانند احتساب و قضاوت رویکرد مذهبی را تقویت می‌کرده است. کتیبه‌های دوره تیموری از ارزش‌های اطلاعاتی تاریخی، مذهبی و ترکیبی دارد. این کتیبه که شناسنامه بنا محسوب می‌گردد دلالت بر تفکرات و دیدگاه‌ها و تمایلات دینی و زیبایی‌شناسی نیز دارد. خوانش این کتیبه‌ها در یافتن کارکرد مدارس و سازنده آن‌ها کمک شایانی می‌کند.

منابع

کتاب‌ها

- افصح‌زاد، اعلاخان (۱۳۷۸). نقد و بررسی آثار و شرح احوال جامی. تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب.
- اوکین، برنارد (۱۳۸۶). معماری تیموری در خراسان. ترجمه علی آخشینی. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی.
- پوپ، آ. (۱۳۷۰). معماری ایران، ترجمه غلامسحین صدری افشار، تهران: فرهیختگان.
- پیرنیا، محمدکریم (۱۳۹۵). آشنایی با معماری اسلامی ایران. تهران: سروش دانش.
- جامی، نورالدین‌عبدالرحمن بن احمد (۱۳۶۵). دیوان کامل. تصحیح هاشم رضی. تهران: پیروز.
- حافظ‌ابرو، عبدالله بن لطف‌الله (۱۳۸۰). زبده‌التواریخ. تصحیح سیدکمال حاج‌سیدجوادی. چاپ پنجم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- خواندمیر، غیاث‌الدین بن همادالدین (۱۳۸۰). تاریخ حبیب‌السیر فی اخبار افرادالبشر. زیر نظر دکتر محمد دبیرسیاقی. تهران: خیام.
- خواندمیر، غیاث‌الدین بن همادالدین (۱۳۷۲). مآثرالملوک. تصحیح میرهاشم محدث. تهران: رسا.
- راقم‌سمرقندی، میرسیدشریف (۱۳۸۰). تاریخ راقم. به کوشش دکتر منوچهر ستوده. تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمودافشار.
- زمچی‌اسفزاری، معین‌الدین محمد (۱۳۳۹). روضات‌الجنات فی اوصاف مدینه هرات. تصحیح محمدکاظم امام. جلد ۱، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سلطانزاده، حسین (۱۳۶۴). تاریخ مدارس ایران از عهد باستان تا تأسیس دارالفنون. تهران: انتشارات آگاه.
- سمرقندی، محمد بن‌الجلیل و خواجه‌سمرقندی، ابوطاهر (۱۳۶۷). قندیه و سمریه: دو رساله در تاریخ مزایات و جغرافیای سمرقند. به کوشش ایرج افشار. تهران: مؤسسه فرهنگی جهانگیری.
- شایسته‌فر، مهناز (۱۳۸۴). هنر شیعی (عناصر هنر شیعی در نگارگری و کتیبه‌نگاری تیموریان و صفویان). تهران: مؤسسه مطالعات هنر اسلامی.
- فخری‌هراتی، محمد (۱۳۶۳). تذکره مجالس‌النفائس. به اهتمام علی‌اصغر حکمت. تهران: منوچهری.

فراهانی منفرد، مهدی (۱۳۸۲). پیوند سیاست و فرهنگ در عصر زوال تیموریان و ظهور صفویان. تهران: انتشارات انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.

مقری، علی اصغر (۱۳۵۹). بناهای تاریخی استان خراسان، مشهد: اداره کل فرهنگ خراسان.

میرجعفری، حسین (۱۳۷۵). تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی ایران در دوره تیموریان و ترکمانان. تهران: انتشارات سمت.

نظامی باخرزی، عبدالواسع بن جمال الدین (۱۳۸۳). مقامات جامی: گوشه‌های از تاریخ فرهنگی و اجتماعی خراسان در عصر تیموریان. ترجمه نجیب مایل هروی. تهران: نشر نی.

نظامی باخرزی، عبدالواسع بن جمال الدین (۱۳۵۷). منشاء الانشاء. تصحیح رکن الدین همایون فرخ. تهران: دانشگاه ملی ایران..

واصفی، زین الدین محمود (۱۳۴۹). بدایع الوقایع. تصحیح الکساندر بلدروف. تهران: بنیاد فرهنگ ایران انستیتوی خاورشناسی فرهنگستان علوم اتحاد جماهیر شوروی.

هیلن براند، رابرت (۱۳۸۰). هنر و معماری اسلامی. ترجمه اردشیر اشراقی. تهران: روزنه.

مقالات

الهی زاده، محمدحسن؛ محمد دوست لشکامی، کبری و نجف‌زاده، علی (۱۳۸۸). "مسجد شاه مشهد و کتیبه‌های آن". مطالعات اسلامی: تاریخ و فرهنگ، شال چهل و ششم، شماره پیاپی ۹۲، صص. ۱۰۹-۱۳۰.

امامی، نصرالله (۱۳۷۵)، "فرهنگ و میراث فرهنگی / نگاهی به هنرهای اسلامی دوره تیموری"، مشکوه، شماره ۵۳، صص ۱۶۷-۱۴۵.

بلخاری قهی، حسن، فغفوری، رباب (۱۳۹۴) "بررسی تطبیقی مضمون کتیبه های مسجد گوهر شاد و مبانی اعتقادی شیعه در دوره تیموری و صفوی، فصلنامه علمی پژوهشی نگره، شماره ۳۵، صص ۴-۱۸.

بهزادی، حسن و راد، ایرج (۱۳۹۱). "اوضاع فرهنگی خراسان در دوره تیموریان با تکیه بر نقش کتابخانه‌ها". پژوهشنامه خراسان بزرگ، دوره دوم، شماره ۸، صص. ۹-۲۱.

پرویش، محسن و رحیمی، عبدالرفیع (۱۳۹۲). "کتابخانه‌های هرات عهد تیموری و نقش آن در شکوفایی و ارتقاء علم و دانش". فصلنامه مطالعات فرهنگی- اجتماعی خراسان، شماره ۲۸، صص. ۷-۲۸.

خزایی، محمد (۱۳۸۸). "ساختار و نقش مایه‌های مدارس دوره تیموری در خطه خراسان". دو فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات هنر اسلامی، شماره ۱۱، صص ۵۹-۷۸.

رحم‌خدا، رقیه (۱۳۹۵). "بررسی دستاوردهای علمی و فرهنگی شاهرخ تیموری". فصلنامه علمی- تخصصی تاریخ‌نامه خوارزمی، شماره ۱۲، صص. ۹۹-۱۱۶.

رحمتی، محسن و یوسفوند، فاطمه (۱۳۹۲). "سلطان حسین بایقرا و حیات اقتصادی خراسان". دوفصلنامه علمی- پژوهشی تاریخ‌نامه ایران بعد از اسلام، سال چهارم، شماره ۷، صص ۷۹-۹۹.

زارع، رامین (۱۳۸۱) "دیداری از مقبره گوهرشاد خاتون و مجموعه باغ نسوان هرات"، فصلنامه تاریخ روابط خارجی، شماره ۱۰: صص ۱۹۳-۲۱۰.

شایسته‌فر، مهناز (۱۳۸۰) "کتیبه‌های اسلامی، تجلی کلمه علی در تزئین معماری" کتاب ماه هنر، شماره ۳۱ و ۳۲، صص ۶۸-۷۳.

شایسته‌فر، مهناز (۱۳۸۹) "بررسی تزئینات و کتیبه‌های قرآنی دو مجموعه گوهرشاد مشهد و هرات"، مطالعات هنر اسلامی، شماره ۱۲، صص ۷۳-۹۸.

شهرآبادی، مجتبی و ظریفیان صالح‌مکرم، رویا (۱۳۹۴). "زمینه‌های اقتصادی شکوفایی هنر در مکتب هرات". همایش ملی نقش خراسان در در شکوفایی اسلامی، مؤسسه آموزش عالی فردوس، https://www.civilica.com/Paper-NCKIA01-NCKIA01_059.html

گلچین عارفی، مهدی (۱۳۸۷)، "خواجه غیاث‌الدین پیراحمد خوافی، گلستان هنر، شماره ۱۳، صص ۸۹-۸۴.

فاضل، محمود (۱۳۵۰)، "مدارس قدیم مشهد: مدرسه دو در"، وحید، شماره ۹۸، صص ۱۶۶۸-۱۶۶۱.

صحراگرد، مهدی (۱۳۹۲) "شاهکارهای هنری در استان قدس رضوی: کتیبه‌های مسجد گوهرشاد". مشهد: انتشارات به‌نشر.

طبسی، محسن و رئوف حجار زرین، تکتم (۱۳۹۳). "بررسی کتیبه‌های احداثیه و طوماری دوره تیموری (نمونه موردی: مسجد گوهر شاد مشهد و مدرسه غیاثیه خرگرد خواف)". دومین کنگره بین‌المللی سازه، معماری و توسعه شهری، تبریز، دبیرخانه دائمی کنگره بین المللی سازه، معماری و توسعه شهری، https://www.civilica.com/Paper-ICSAU02-ICSAU02_0956.html

مکی‌نژاد، مهدی (۱۳۸۸). "سیر تحول کتیبه‌های ثلث در معماری ایران (صفوی تا قاجار)". فصلنامه تحلیلی- پژوهشی نگره، شماره ۱۳، صص. ۲۹-۴۰.

همایون‌فرخ، رکن‌الدین (۱۳۴۷). "تاریخچه کتاب و کتابخانه در ایران". هنر و مردم، شماره ۷۳ و ۷۴، صص. ۵۳-۵۷.

پایان نامه‌ها

ذرنوخی، مریم (۱۳۹۰). آموزش در ایران قرن نهم (تیموریان و ترکمانان). پایان نامه کارشناسی ارشد. استاد راهنما جواد عباسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی، دانشگاه فردوسی مشهد.

گودرزی بروجردی، معصومه (۱۳۹۰). نظام آموزشی در دوره تیموریان (۹۱۲-۸۰۷ ه.ق). پایان نامه کارشناسی ارشد. استاد راهنما دکتر الوالحسن فیاض انوش، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.

نسخ

موسوی شیرازی الاصل، سید ابوالقاسم بن ابراهیم (۱۲۴۲ق.). [در بیان کیفیت مجتهد و مقلد به فتوای آقا سید محمد طباطبایی](#). کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، شماره نسخه: ۱۶۳۵۴.

کتابها

Subtelny, Maria E(2007) *Timurids in Transition:Turko-Persian Politics and Acculturation in Medieval Iran*,Brill, LEIDEN • BOSTON

Sadeghi, Mahboubeh Heshmatollah Matedin (2016) "Reflection on the Quality of School-City Relationship Based on the Socialization Analysis of Schools of the Timurid School until the Fourteenth Century" *Journal of Fine Arts*, Volume 21, Number 4, Winter.

Ebrahimi Hafshajani (2014) *A Study of the Endowments of the Institution of Education in the Timurid Period (782-912 AH)*, Department of History, Faculty of Literature, University of Isfahan.

Elahizadeh, Lashkaki, Najafzadeh (2013) "King's Mosque and its Inscriptions" *History and Culture*, Vol. 46, No. 2.

Okin, Bernard, (2007) *Timurid Architecture in Khorasan*, translated by Ali Aakhshini, Mashhad: Foundation for Islamic Research.

Nezami, Kamma al-Din Abdul Wassa (1979) *Mensa al-Nasha*, by the efforts of Rokn al-Din Homayounfarq, Tehran: University of Tehran
Pearl or Pearl Origin, Islamic Parliament Library, No. 2254

Torsel Asfari, Library of Parliament, No. 13718

Unknown origins, Library of Parliament, No. 16354

Bagheri, Mohammad (1996) *From Samarkand to Kashan (Letters of Ghiasuddin Jamshid Kashani to his Father)* Tehran: Scientific and Cultural.

Sherry, May, Haddadri (1392) "The Greatest Libraries in the World"
Benefits of Offshore, Offshore, 8th

Pirnia, Mohammad Karim (2006) Introduction to Islamic Architecture of Iran, Tehran: Soroush Danesh.

Jami, Nur al-Din Abdul Rahman bin Ahmad (B) (The Divan Full Court, edited by Hashem Razi, Idle: Piruz Publications.

Hasan Abadi, Abolfazl (1979) "Investigating Lesser Known Aspects of Amir Alishirnavi" Journal of Documentary and Archival Studies, Issue 4, Fall and Winter.

Khazaei, Mohammad (2009) The Structure and Role of Subjects of Timurid Schools in the Khorasan Line, Islamic Art Studies, Fall - Winter 2009, Volume 6, Number 11

Khaled Mir, Ghiasuddin bin Hammamuddin Hosseini (2001) History of Habib al-Sayr in Human News, Corrected by Mahmoud Political Secretary, Volume 5, Tehran: Khayyam Bookstore.

Khaled Mir, Ghiasuddin bin Hammamuddin Hosseini (1372) Masr al-Muluk (annexed to Al-Akhbar Summary and Law of Homayat), edited by Mir Hashim Haddad, Tehran: Rasa Cultural Services Institute.

Khared Mir, Ghiasuddin bin Hammamuddin Hosseini (1378) Makarem al-Akhlaq, by the efforts of Ali Akbar Ashiq, Tehran: Nashramirath Makhtoub

Hafez Ebro, Abdullah bin Lotfollah (2001) Zbodah al-Tawarikh, Correction of Seyyed Kamal Haj Seyyed Javadi, Volume 5, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance Publications

Hassan Abadi, Abolfazl (1397) "The Timurid Origins (Based on Origin Analysis)" Volume 28, Number 4, Winter

Jama'ah, Badr al-Din (2009) Transcript: The Culture of Learning and Learning in Islam, Report and Research by Mohammad Hossein Saket, Tehran: Publication

Raqem Samarghandi, Reached Sharif (2001) History of Raqem, Excerpt of Manouchehr Sotoudeh, Tehran: Endowment Foundation of Dr. Mahmoud Afshar.

Zamchi Esfzari, Moeinuddin Mohammad (1339) Ruzat al-Janat in the Properties of Medina Herat, Corrected by Mohammad Kazem Imam, Volume 1, Tehran: Tehran University Press.

Zarnokhi, Maryam (1390) Education in Iran in the 9th Century AH (Timurid and Turkmanian), Masters Thesis, Department of History, Ferdowsi University of Mashhad

Sabanelli, Maria (2016) Amir Ali Shirinavi and His Time, Translated by Javad Abbasi, Mashhad: Pen Resonance

Sultanzadeh, Hossein (1364) History of Iranian Schools from the Ancient Times to the Establishment of Dar al-Fanon, Tehran, Agah Publications.

Samarkhandi, Mohammed bin Abdul Jalil and Abutahir Khaje (1367) Qandia and Samaria: A Year in the History of Samarkand's Tombs and Geography, by the efforts of Iraj Afshar, Displaced: Jahangiri Cultural Institute.

Shayesteh Far, Mahnaz (2005) Shiite Art (Elements of Shiite Art in Timurid and Safavid Painting and Inscription) Tehran: Islamic Art Studies

Shahr-e-Abadi, Mojtaba and Roya Zarifian Saleh Mokram, 2, The Economic Fields of Blossoming Art in Herat School, National Conference on the Role of Khorasan in Blossoming Islamic Art, Mashhad, Ferdowsi Institute of Higher Education, https://www.civilica.com/Paper-NCKIA01-NCKIA01_.html

Martyrs, Zayn al-Din bin Ali (d. 1369 AH), Mina'id al-Murid al-Mafid and al-Mustafid, translated by Mohammad Baqer Saadi Khorasani, Tehran: Theological Seminary

Sahragrad, Mehdi (2013) Artistic masterpieces in Astan Quds Razavi (inscriptions of Goharshad Mosque), published and published by Astan Quds Razavi, Mashhad.

Tabasi, Mohsen and Taktam Raouf Hajar Zarrin, 2, Examination of the Inscriptions on the Timurid Period (Case Study: Gohar Shad Mosque of Mashhad and Khyasr Khafr Khaf School), 2nd International Congress on Structural, Architecture and Urban Development, Tabriz, Permanent Secretariat International Structural, Architectural and Urban Development, https://www.civilica.com/Paper-ICSAU02-ICSAU02_0956.html

Farahani Monfared, Mehdi (2003) The Link between Politics and Culture in the Age of Teymourian Decline and the Rise of the Safavids, Tehran: Publications of the Association of Cultural Works and Monuments

Fashahi, MR (1354) An Introduction to Medieval Thinking, Tehran: Gutenberg Publishing.

Fasih Khawafi, Ahmad bin Jalaluddin (1339) Mojmal Fasihi, Corrected by Mohammad Farrokh, 3 volumes, Mashhad: Ancient.

Forbes Menez, Beatrice (2013) Power, Politics, and Religion in the Timurid Era, Translated by Hassan Asadi, Tehran: Molly

Ghannimeh, Abdol Rahim (2009) History of the Great Islamic Universities, translated by Dr. Nourollah Kassaei, University of Tehran, Tehran.

Kashefi, Fakhroddin Ali bin Hossein Wazeh (2536) Rashat Ein al-Hayat, Corrected by Ali Asghar Maianian, Tehran, Nouriani Charitable Organization,

Goodarzi, Masoumeh (2011) Educational System in the Timurid Period, M.Sc., Department of History, University of Isfahan.

Mile Hero, noble. (1991) "The Place of Bakhtrari's Works in Khorasan Studies", Moskva, No. 31, Summer

Mojtaba, Hussein (2010) Herat in the Timurid Mashhad: Marandiz.

Mokinejad, Mehdi (2009) The Evolution of Third Inscriptions in Iranian Architecture (Safavid to Qajar), Negro Analytical-Research Quarterly, No. 13.

See, Muhammad ibn Khan Shah bin Mahmood (2001) History of Rozhah al-Safa in Sira al-Anbia and al-Muluk and al-Khulfa, edited by Jamshid Kianfar, Tehran: Mythology.

Nezami, Abdul Wassa (1992) Jami Officials: Corners of the Cultural and Social History of Khorasan in the Timurid Era, by the Noble Mile Heravi, Tehran: Publication.

Wassefi, Zeinuddin Mahmood (1349) Badiqa al-Zaymah, edited by A.

Subtelny, Maria E(2007) Timurids in Transition:Turko-Persian Politics and Acculturation in Medieval Iran,Brill, LEIDEN • BOSTON